

NARATIVI MRŽNJE U INTERNETSKIM MEDIJIMA I INTERNETSKOJ KOMUNIKACIJI U HRVATSKOJ

Sara Lalić i Cvijeta Senta

Projekt “(Od)govor - Borba protiv govora mržnje u Jugoistočnoj Europi: učenje i djelovanje protiv govora mržnje na internetu”

Voditelj projekta: Mirovni institut, Ljubljana

Partneri: Sveučilište u Ljubljani (Fakultet društvenih znanosti),

Centar za mirovne studije, Zagreb, Novosadska novinarska škola, Novi Sad

Info: <https://www.mirovni-institut.si/projekti/odgovor/>

Kontakt: brankica.petkovic@mirovni-institut.si

NARATIVI MRŽNJE U INTERNETSKIM MEDIJIMA I INTERNETSKOJ KOMUNIKACIJI U HRVATSKOJ

Autorice: Sara Lalić i Cvijeta Senta

Suradnica na istraživanju: Lovorka Šošić

Voditelj istraživanja: Stefan Janjić

Voditeljica projekta: Brankica Petković

Lektura: Jana Pamuković

Lektura sažetka na engleskom jeziku: Ema Luna Lalić

Dizajn: Špela Kranjec za Filip Kranjec s.p.

Prijelom: Radnja

Izdavač: Centar za mirovne studije

ISBN: 978-953-7729-63-9

Zagreb, 2020.

NARATIVI MRŽNJE U INTERNETSKIM MEDIJIMA I INTERNETSKOJ KOMUNIKACIJI U HRVATSKOJ

Sara Lalić i Cvijeta Senta

Publikacija je nastala uz financijsku potporu Europske unije. Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost autorica i izdavača i ni na koji se način ne može smatrati da odražava gledišta Europske unije.

Projekt sufinancira Ured za udruge Vlade Republike Hrvatske. Stajališta izražena u ovoj publikaciji isključiva su odgovornost Centra za mirovne studije i ne odražavaju nužno stajalište Ureda za udruge Vlade Republike Hrvatske.

SADRŽAJ

1	UVOD	4
2	METODOLOGIJA	6
3	Studija slučaja 1: NARATIVI MRŽNJE PREMA IZBJEGLICAMA I DRUGIM MIGRANTIMA	8
	3.1. Glavni narativ mržnje prema izbjeglicama i drugim migrantima	8
	3.2. Podnarativi mržnje prema izbjeglicama i drugim migrantima	8
	3.3. Odgovori na narative mržnje prema izbjeglicama i drugim migrantima ..	11
4	Studija slučaja 2: NARATIV MRŽNJE PREMA POLITIČKOJ OPORBI	12
	4.1. Glavni narativ mržnje prema političkoj oporbi	12
	4.2. Podnarativi mržnje prema političkoj oporbi	13
	4.3. Odgovori na narativ mržnje	15
5	Studija slučaja 3: NARATIVI MRŽNJE PREMA NOVINARIMA	16
	5.1. Glavni narativ mržnje prema novinarima	16
	5.2. Podnarativi mržnje prema novinarima	16
	5.3. Odgovori na narative mržnje prema novinarima	18
6	Studija slučaja 4: NARATIV MRŽNJE PREMA ROMIMA	19
	6.1. Glavni narativ mržnje prema Romima	19
	6.2. Podnarativi mržnje prema Romima	20
	6.3. Odgovori na narativ mržnje prema Romima	22
7	KOMPARATIVNA ANALIZA	23
8	PREVENTIVNE I EX POST MJERE ZA BORBU PROTIV NARATIVA MRŽNJE U HRVATSKOJ	24
9	ZAKLJUČAK	26
10	PREPORUKE	28
11	ENGLISH SUMMARY	29

NARATIVI MRŽNJE U INTERNETSKIM MEDIJIMA I INTERNETSKOJ KOMUNIKACIJI U HRVATSKOJ

UVOD

Govor mržnje i diskriminatorni govor na internetu posljednjih su godina u Hrvatskoj, kao i u mnogim drugim zemljama, predmet javne rasprave te brojnih istraživanja i analiza. Uz to, sve je zamjetnija pojava lažnih vijesti (fake news), odnosno dezinformacija koje se šire putem interneta. U Hrvatskoj se ove vrste govora šire putem internetskih stranica raznih namjena, ali i putem nekih internetskih portala, kroz same tekstove objavljene na portalima i/ili kroz komentare čitatelja, kao i na društvenim mrežama.

Iako je govor mržnje – odnosno javno poticanje na nasilje i mržnju – zabranjen člankom 325. Kaznenog zakona (NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19) i nekim drugim propisima, a neke forme diskriminatornog govora zabranjene su Zakonom o suzbijanju diskriminacije, Zakonom o elektroničkim medijima, kao i nizom međunarodnih ugovora o zaštiti ljudskih prava koje je Republika Hrvatska potpisala i ratificirala, zamjetno je da se takav govor nedovoljno uklanja i često ostaje u javnom prostoru. Uz govor mržnje i diskriminatoran govor kao oblike izražavanja mržnje koji su pravno definirani i zakonom zabranjeni, postoje i druge forme potencijalno štetnog govora, odnosno govora koji nije zakonom zabranjen i kažnjiv, ali ostavlja negativne posljedice i doprinosi predrasudama, diskriminaciji i mržnji prema određenim, često marginaliziranim skupinama.

Stoga je ova analiza usmjerena na narative mržnje na internetu u Hrvatskoj – dakle ne samo na govor mržnje kao zakonom definiranu i zabranjenu kategoriju nego i na druge potencijalno društveno štetne vrste govora. Cilj je ovog izvještaja analizirati glavne karakteristike mrzilačkih sadržaja na internetu da bismo na temelju tih spoznaja doprinijeli donošenju zaključaka o tome koji bi bili najefikasniji načini odgovora odnosno borbe protiv takvih sadržaja na internetu. Između ostalog, na tim ćemo zaključcima temeljiti strategiju kampanje koju ćemo tijekom 2021. godine provesti u Hrvatskoj, Sloveniji i Srbiji.

Istraživanje smo proveli u razdoblju od listopada do prosinca 2020. godine. S partnerima iz Slovenije i Srbije definirali smo tri skupine koje su u našim zemljama učestalo mete mrzilačkih sadržaja: izbjeglice i drugi migranti, politička opozicija te novinari. Dodatno, u Hrvatskoj smo analizirali i sadržaj mrzilačkog govora usmjerenog protiv Roma. Okvir za odabir sadržaja koje smo analizirali četiri su događaja koja su se odvila u razdoblju od lipnja 2019. do lipnja 2020. godine za koje smo pretpostavili da su mogli potaknuti mrzilački govor – po jedan događaj za svaku od navedenih skupina. U analiziranim smo člancima, komentarima čitatelja i komentarima na stranicama na Facebooku, osim samih mrzilačkih sadržaja, analizirali i eventualne odgovore na takve sadržaje.

Izvještaj je strukturiran na sljedeći način: u drugom poglavlju opisujemo metodološki okvir istraživanja; u trećem poglavlju prezentirana je prva studija slučaja, odnosno analiza narativa

METODOLOGIJA

Cilj analize je utvrditi glavne karakteristike narativa mržnje na internetu i u javnoj internetskoj komunikaciji u Hrvatskoj. S partnerima iz Slovenije i Srbije detektirali smo tri skupine koje su meta mrzilačkog govora u našim zemljama: izbjeglice i drugi migranti, politička oporba te novinari. Dodatno, s obzirom na hrvatski kontekst, odlučili smo da je relevantno proučiti i mrzilački govor usmjeren prema Romima. Potrebno je napomenuti da u Hrvatskoj postoje i druge skupine koje su meta ovakvog govora, no njima se u ovoj analizi ne bavimo.

Vremenski je okvir ovog istraživanja od lipnja 2019. godine do lipnja 2020. godine te smo preliminarnom analizom identificirali događaje za koje smo mogli pretpostaviti da su pokrenuli mrzilački govor usmjeren na navedene četiri skupine. Nakon što smo detektirali te događaje, analizirali smo tekstove na portalima te popratne komentare čitatelja na samim portalima i na društvenim mrežama nastale u razdoblju neposredno nakon ili za vrijeme svakog od događaja.

Tablica 1: Sažetak odabranog uzorka

SKUPINA	DOGAĐAJ	RAZDOBLJE
Izbjeglice i drugi migranti	Policija je upucala državljanina Afganistana	17. - 24. 11. 2019.
Politička opozicija	Objava teksta Katarine Peović "Manifest nove ljevice: Jurnjavu za privatnim profitom zamjenjuje briga za životni standard" u Večernjem Listu	13. - 27. 06. 2020.
Novinari	Odluka urednika na HRT-u da Maja Sever ne može sudjelovati u emisiji Nedjeljom u 2 kao gošća	3. - 10. 05. 2020.
Romi	Prosvjed "Želim normalan život" u Čakovcu	28. 05. - 4. 06. 2019.

Na temelju dosadašnjih istraživačkih aktivnosti i relevantne literature odabrali smo dva portala čije smo članke pratili – Večernji.hr i Narod.hr. Večernji.hr odabran je kao portal mainstream dnevne tiskovine koji je, prema Gemiusu, drugi portal po broju korisnika u Hrvatskoj (nalazi se na 17. mjestu liste Alexa) i čiji su čitatelji uglavnom konzervativnih političkih preferencija (Čuvalo, 2010). Narod.hr se pak nalazi na 19. mjestu liste Alexa prema broju korisnika i odabran je kao portal koji "u osnovi afirmira konzervativizam i nacionalizam, promiče aktivizam protiv LGBT i drugih manjinskih prava, anti-migrantsku politiku" (Kuća ljudskih prava 2019).

mržnje prema izbjeglicama i drugim migrantima; četvrto poglavlje donosi studiju slučaja o narativima o političkoj opoziciji; u petom poglavlju analiziramo narative mržnje prema novinarima; dok u šestom predstavljamo rezultate analize narativa mržnje prema Romima. Sedmo poglavlje sadrži komparativnu analizu navedenih narativa, osmo opisuje preventivne i ex post mjere borbe protiv narativa mržnje u Hrvatskoj, deveto donosi zaključak izvještaja, dok su u desetom poglavlju navedene preporuke za borbu protiv ove vrste govora. Izvještaj završava sažetkom na engleskom jeziku.

Ova publikacija nastala je u okviru projekta "Odgovor" koji povezuje četiri partnerske organizacije: dva partnera iz Slovenije – Mirovni institut kao koordinatora projekta i Sveučilište u Ljubljani (Fakultet društvenih znanosti, Internetsko oko), Centar za mirovne studije iz Hrvatske te Novosadsku novinarsku školu iz Srbije. Projekt financira Europska unija u okviru Opće uprave za pravosuđe i potrošače, odnosno u okviru Programa prava, jednakosti i građanstva, a sufinancira Ured za udruge Vlade Republike Hrvatske.

Tekstovi na tim portalima izabrani su tako da su u tražilice tih portala upisane ključne riječi u odabranim razdobljima. Osim samih tekstova i komentara čitatelja na portalima, korištenjem aplikacije Crowdtangle detektirane su objave tih članaka na Facebook stranicama te su analizirani komentari korisnika te društvene mreže na te članke.

Studija slučaja 1: NARATIVI MRŽNJE PREMA IZBJEGLICAMA I DRUGIM MIGRANTIMA

Od 2015. godine Hrvatska je na ruti kojom izbjeglice i drugi migranti dolaze u Europu. Već četiri godine organizacije civilnog društva, novinari i pojedine institucije upozoravaju da izbjeglicama u Hrvatskoj nije osiguran pristup sustavu azila, odnosno da hrvatska policija krši niz domaćih i međunarodnih propisa protjerujući izbjeglice i druge migrante iz Hrvatske. Događaj koji smo izabrali kao osnovu od koje je analiza započela dogodio se 16. studenoga 2019. godine kada je hrvatski policajac upucao državljanina Afganistana koji je bio u ilegalnom prelasku granice. Analizirali smo 10 članaka na portalu Večernji.hr i dva članka na portalu Narod.hr objavljenih između 17. studenoga 2019. i 24. studenoga 2019. godine, odnosno period koji smo obuhvatili analizom trajao je sedam dana. Većina članaka koje smo analizirali odnosila se na izvještavanje o ovome događaju te o zdravstvenom oporavku upucanog čovjeka, kao i o policijskoj istrazi o pucanju, te u samim člancima nismo našli mnogo primjera mržilačkog govora usmjerenog prema izbjeglicama, osim problematičnih izraza poput "ilegalni migranti" i "ilegalci". Stoga se naša analiza prije svega odnosi na komentare čitatelja nastale u spomenutom razdoblju, bilo da je riječ o komentarima na samom portalu ili o komentarima na Facebooku. Važno je pritom napomenuti da su analizirani članci preneseni samo na službenoj Facebook stranici Večernjeg lista i Narod.hr odnosno da korištenjem aplikacije Crowdtangle nismo pronašli druge javne objave u kojima su preneseni ovi članci.

3.1. Glavni narativ mržnje prema izbjeglicama i drugim migrantima

Glavni, krovni narativ mržnje prema izbjeglicama odnosi se na tvrdnju da "dolazak migranata predstavlja prijetnju hrvatskom i europskom društvu". Iako ne sadržavaju svi komentari na analizirane članke ovu vrstu narativa, među onim komentarima čitatelja koji ga sadržavaju uglavnom se izražava podrška činu policajca, no neki komentatori konstatiraju i da bi postupanje policije trebalo biti mnogo nasilnije. Dio komentara sadržava i jasne pozive na nasilje te se u više komentara u pitanje dovodi pružanje medicinske pomoći upucanoj osobi.

3.2. Podnarativi mržnje prema izbjeglicama i drugim migrantima

I dok je krovni narativ mržnje prema izbjeglicama taj da dolazak migranata predstavlja prijetnju za društvo, među analiziranim komentarima čitatelja moguće je razabrati i nekoliko podnarativa, koji su prikazani u Tablici 2 u nastavku teksta.

Tablica 2: Sažetak narativa mržnje prema izbjeglicama i drugim migrantima

“Dolazak migranata predstavlja prijetnju hrvatskom i europskom društvu”

– “Migranti su necivilizirani, agresivni, napadaju policiju i lokalnu populaciju te krše zakon ilegalnim prelaskom granice”	– “Migranti su prijetnja kulturnim vrijednostima društva jer dolaze iz zemalja s potpuno drugačijim kulturnim vrijednostima”
– “Migranti su potencijalni teroristi”	– “Migranti su vojno sposobni muškarci, trebali su se ostati boriti u svojim zemljama”
– “Migranti su prijetnja sustavu zdravstvene skrbi i ne bi trebali imati pristup sustavu zdravstva”	– “Zagovaratelji prava migranata licemjeri su i plaćenici koji rade protiv interesa Hrvatske”

a) “Migranti su necivilizirani, agresivni, napadaju policiju i lokalnu populaciju te krše zakon ilegalnim prelaskom granice”

Ovaj je podnativ najčešći u komentarima koji se tiču pucanja na migranta te se čitatelji koji daju podršku činu pucanja najčešće služe argumentom da je sam čin nezakonitog prelaska granice nezakonit te je s obzirom na to opravdano štititi državne granice, pa i, ako je potrebno, ozljeđivanjem i pucanjem na migrante. U nekim je komentarima navedeno da je čin ilegalnog prelaska granice kazneno djelo (iako je u hrvatskom zakonodavstvu riječ o prekršaju, a ne o kaznenom djelu), a onda i čin nasilja, pa se tako izbjeglice i druge migrante naziva “agresorima”, “ilegalnim parazitima” itd. Neki komentari idu i korak dalje i izjednačavaju nezakonit prelazak granice s terorističkim činom. Nadalje, u dijelu se komentara čitatelja navodi i da su migranti nasilni prema policiji i lokalnom stanovništvu, da ulaze u tuđe kuće i krađu imovinu lokalnog stanovništva. Osim navedenoga, dio komentara zaziva i slanje vojske te postavljanje bodljikave žice na granice ne bi li se ulazak migranata u potpunosti onemogućio.

b) “Migranti su potencijalni teroristi”

Ovaj je podnativ drugi po učestalosti u komentarima čitatelja. Dio tih komentara poklapa se s prethodnim podnativom, prema kojem je sam čin nezakonitog prelaska granice terorizam, no dio komentara dovodi u pitanje namjere migranata prilikom dolaska u Europu te su učestali navodi o tome da migranti dolaze u Europu radi terorizma. Migrante se pritom naziva “isilovcima”, “islamistima”, “teroristima”, “vojskom”, “banditima”, “ilegalnim muslimanskim ekstremistima” itd.

c) “Migranti su prijetnja sustavu zdravstvene skrbi i ne bi trebali imati pristup sustavu zdravstva”

U ovom je konkretnom slučaju više članaka izvještavalo o zdravstvenom stanju upućanog migranta te o njegovu liječenju. U tom kontekstu pojavljivao se i narativ prema kojem ozlijeđenog čovjeka ne bi trebalo liječiti o trošku poreznih obveznika. Više komentara čitatelja nepravdnim ocjenjuje to da je migrantu pružena hitna medicinska pomoć dok istovremeno hrvatski državljani pojedine zdravstvene usluge plaćaju ili na pojedine preglede čekaju više mjeseci.

d) “Migranti su prijetnja kulturnim vrijednostima društva jer dolaze iz zemalja s potpuno drugačijim kulturnim vrijednostima”

U komentarima na ove članke dio čitatelja govori da je u tijeku “islamizacija Europe”, koja predstavlja kulturnu ugrozu građana Hrvatske i Europe. Važan je element ovog podnarativa tvrdnja da se migranti ne žele prilagoditi većinskoj kulturi, nego donose svoj način života u Europu i prisiljavaju europsko stanovništvo da se prilagođava. Pri tome se navodi da migranti žele živjeti po šerijatskim zakonima i na način na koji se živi na Bliskom istoku, zbog čega se lokalno stanovništvo osjeća nesigurno te ih ni policija nije u stanju zaštititi. Također, dio ovih komentara navodi da je ta “islamizacija Europe” i “invazija” namjerna te da ju organiziraju liberali i sotonisti, što je jedna od teorija zavjere kojima se objašnjavaju migracije u Europu.

e) “Migranti su vojno sposobni muškarci, trebali su se ostati boriti u svojim zemljama”

Nekoliko komentara čitatelja postavlja pitanje zašto mladi muškarci dolaze u Europu umjesto da se bore u svojim zemljama. Ti se komentari temelje na netočnoj pretpostavci da migrantsku i izbjegličku populaciju čine isključivo mladi muškarci. U narativu ove vrste govori se da su ti muškarci bez iznimke vojno sposobni te su se “trebali ostati boriti u svojoj zemlji”, što je vrlo neodređena tvrdnja s obzirom na to da se ne govori o tome o kojoj je zemlji riječ, na kojoj bi se oni strani trebali boriti i sl.

f) “Zagovaratelji prava migranata licemjeri su i plaćenici koji rade protiv interesa Hrvatske”

Ovaj podnativ nije usmjeren na izbjeglice i druge migrante, nego na aktiviste organizacija civilnog društva koji štite prava izbjeglica i migranata. Prema ovome narativu, aktivisti su plaćeni da bi blatili policiju i omogućili naseljavanje Europe migrantima. Naziva ih se “dušebrižnicima” i “soroševcima”, “specijalcima” koji iz udobne fotelje komentiraju situaciju te ih se poziva da idu čuvati hrvatsku granicu i živjeti u pogranično područje da bi vidjeli kakva je doista situacija.

3.3. Odgovori na narative mržnje prema izbjeglicama i drugim migrantima

Među komentarima čitatelja odgovora je na narative mržnje malo. Dio tih odgovora odnosi se na kritičko preispitivanje samog čina pucanja i službenih objašnjenja policije o ovome slučaju: rezultate istrage jedan čitatelj naziva “izmišljenim, friziranim i namještenim”, a nekoliko čitatelja navodi da predsjednik Sindikata policije Hrvatske “mulja”. Nekoliko pak čitatelja navodi da su izbjeglice i drugi migranti ljudi koji bježe od ratova, a nekoliko čitatelja napominje da je zapravo policajac počinio kazneno djelo i da je to pravi problem.

Studija slučaja 2: NARATIV MRŽNJE PREMA POLITIČKOJ OPORBI

Dana 5. srpnja 2020. godine održani su parlamentarni izbori u Hrvatskoj. U jeku kampanje, 13. lipnja, Katarina Peović, kandidatkinja Radničke fronte i nositeljica liste Zeleno-ljeve koalicije u 8. izbornoj jedinici, u Večernjem je listu objavila tekst pod naslovom “Manifest nove ljevice: Jurnjavu za privatnim profitom zamjenjuje briga za životni standard”. U ovome tekstu Peović predstavlja “viziju napretka zajednice za koju se zalaže nova generacija hrvatskih ljevičara”, a veliku je pažnju izazvala sljedeća tvrdnja iz teksta:

“Umjesto osiromašenja većine, država bi trebala posegnuti u džepove bogataša. Oko 51.000 bogataša u Hrvatskoj na bankovnim računima ima oko 75 milijardi kuna. Bilo bi potrebno u fondove za saniranje krize preraspodijeliti sva sredstva u bankama koja premašuju iznos koji garantira Državna agencija za osiguranje štednih uloga i sanaciju bankarskog sustava, što iznosi oko 700.000 kuna.”

Ova je konstatacija izazvala velik interes javnosti i mnogi su političari, politički komentatori i mediji žestoko kritizirali ovaj prijedlog, a dio “kritika” zapravo su bili izljev mržnje prema Katarini Peović i Radničkoj fronti kao stranci koju predstavlja. Stoga ćemo u nastavku predstaviti analizu narativa mržnje koji se pojavljuju u sedam članaka na portalima Večernji.hr i Narod.hr te u komentarima čitatelja na samim portalima i na Facebook stranicama tih portala (što su ujedno i jedine objave ovih članaka na društvenim mrežama koje je aplikacija Crowdtangle detektirala).

4.1. Glavni narativ mržnje prema političkoj oporbi

Glavni narativ mržnje prema političkoj opoziciji – odnosno prema Katarini Peović i Radničkoj fronti u ovome slučaju – jest da “rade protiv interesa Hrvatske i njenih građana”. Taj je narativ nastao kao reakcija na gore navedenu izjavu i općenito na rad Peović i Radničke fronte, a riječ je o narativu mržnje jer se u njemu ne izražava neslaganje sa spomenutim prijedlogom koje je utemeljeno na argumentima, nego se Katarinu Peović, Radničku frontu i njihove (percipirane) istomišljenike napada osobnim uvredama ili optužbama koje nisu utemeljene na činjenicama. Naravno, važno je naglasiti da dio analiziranih tekstova ne sadrži ovaj tip narativa, nego naprosto prenosi vijesti o djelovanju Katarine Peović i Radničke fronte, a dio komentara čitatelja na samim portalima i na Facebook stranicama spomenutih portala ne sadrži elemente narativa mržnje, već podržava Peović i Radničku frontu ili naprosto kritizira njihove prijedloge i rad. Međutim, takvi su komentari čitatelja u očitoj manjini naspram mrzilačkih.

4.2. Podnarativi mržnje prema političkoj oporbi

Analitički gledano, glavni narativ mržnje prema Katarini Peović, Radničkoj fronti i njihovim istomišljenicima može se razložiti na četiri podnarativa koji su izloženi u Tablici 3 i opisani u nastavku teksta.

Tablica 3: Sažetak narativa mržnje prema političkoj opoziciji

"Katarina Peović i Radnička fronta rade protiv interesa Hrvatske i njenih građana"	
- "Katarina Peović i Radnička fronta biološki su i intelektualni nasljednici komunista/ socijalista/antifašista/partizana, odnosno prethodnog totalitarnog režima, i promiču zločinačku ideologiju"	- Osobne uvrede na račun Katarine Peović i RF-a
- "Katarina Peović i RF su neradnici koji samo žele krasti i otimati tuđe"	- Ideje o tome kako reagirati na aktivnosti Katarine Peović i Radničke fronte

Važno je napomenuti da ovi podnarativi nisu međusobno isključujući, odnosno oni se u mnogim komentarima čitatelja iznose istovremeno ili se međusobno podupiru.

a) "Katarina Peović i Radnička fronta biološki su i intelektualni nasljednici komunista/ socijalista/antifašista/partizana, odnosno prethodnog totalitarnog režima, i promiču zločinačku ideologiju"

Ovaj je podnarativ apsolutno dominantan u smislu svoje učestalosti. Prema ovome narativu, Katarina Peović i Radnička fronta rade protiv interesa hrvatskog naroda i Hrvatske zato što su nasljednici "jugoslavenskog režima", koji je za hrvatski narod bio nepovoljan, odnosno zato što su "karcinom sa razvitim metastazama", "opće zlo svih naroda", "najveći zločinački sistem u povijesti hrvatskog naroda" itd. Pritom je najčešća karakterizacija tog sistema "komunistički", odnosno upotrebljavaju se izrazi kao što su "komunistički", "komunjare", "komunistički banditi" i sl. No koriste se i drugi termini da bi se opisala ista ideologija i povijesno razdoblje, pa se tako Katarinu Peović i Radničku frontu naziva i "partizanima", "antifašistima", "antifama", "socijalistima", ali jednako tako i "četnicima" i "fašistima", iako ti termini nikako nisu istoznačnice, nego suprotnosti u ideološkom i povijesnom smislu. U dijelu komentara koji promiču ovaj narativ "članovi, simpatizeri i glasači (ne)radničke fronte su biološki i/ili ideološki potomci aktera 'pretvorbe i privatizacije 1945. godine'". To da su biološki nasljednici spomenutih skupina pojavljuje se u više komentara, kao na primjer: "babino dijete, tako joj je i baba četnikuša otimala tuđe 1945.",

"to su njihova djeca i unuci", a to da su Peović i Radnička fronta ideološki i politički nasljednici komunista provlači se, zapravo, kroz cjelokupni narativ te se uspostavlja veza između razdoblja od 1945. do 1990. i današnjice: "pa to su komunisti radili 50.god.u bivšoj Smrdoslaviji"; "Takve ideje su imali oni tífusari 80-tih godina, kada su imali namjeru našim ljudima koji su radili vani uzet ušteđevinu za vraćanje duga bivše Juge"; "Ra[z]mišljanje i ponašanje iz 1945. u glavama nasljednika otimača i prokazivača ostalo je do danas" itd.

b) "Katarina Peović i Radnička fronta su neradnici koji samo žele krasti i otimati tuđe"

Ovaj je podnarativ uglavnom direktno povezan s prethodnim, tj. većinom se ostvaruje u komentarima koji tvrde da su Peović i Radnička fronta nasljednici komunista i/ili komunisti (ili koriste neki od pojmova koji se pojavljuju kao sinonimi za komunizam), a da je u srži te ideologije da "krade i otima tuđe" jer se radi o ljudima koji ne žele ili nisu sposobni stvarati svojim radom. U ovom narativu pojavljuju se izrazi poput "otimačina", "pljačka", "nacionalizirati", "ekspropriirati", "uzeti", "konfiscirati" i sl., dok su Peović i Radnička fronta opisani kao "komunjarska lopovska vucibatina", "antifa neradnici", "extremna ljevičarka koja u realnom sektoru vjerojatno nije zaradila kune u životu" itd. Neki komentari idu i korak dalje, pa na primjer jedan navodi da "danas njihovi potomci više ne mogu ubijati već smišljaju 'humane' načine kako kršiti temeljno ljudsko pravo na nepovredivost privatne imovine". Osim komentara čitatelja koji ovaj podnarativ direktno povezuju s podnarativom o Peović i Radničkoj fronti kao nasljednicima komunista, među analiziranim komentarima čitatelja ima nekoliko komentara koji ne rade tu poveznicu, nego ih naprosto nazivaju neradnicima, "(ne)radničkom frontom", "parazitima", "fakultetskim uhlebima" itd., a jedan od članaka koji podržava ovaj narativ naslovljen je "Može li pohlepnije? Peović bi krizu rješavala krađom tuđih ušteđevina" [20].

c) Osobne uvrede na račun Katarine Peović i Radničke fronte

Dio komentara naprosto su uvrede na račun Katarine Peović, Radničke fronte i/ili njihovih istomišljenika. Uvrede uglavnom dovode u pitanje njihovu inteligenciju ili psihičko zdravlje, a pojavljuju se i uvrede koje se tiču fizičkog izgleda i nekih drugih njihovih navodnih karakteristika. Uvrede ovog tipa nisu vidljive u samim člancima na portalima koje smo analizirali, nego isključivo u komentarima čitatelja na portalima i društvenim mrežama.

d) Ideje o reakcijama na aktivnosti Katarine Peović i Radničke fronte

U dijelu komentara čitatelja pojavljuju se prijedlozi koji uključuju cijeli dijapazon ideja za obračun s Katarinom Peović i Radničkom frontom. Tako neki čitatelji smatraju da ljevičarima općenito (udrugama itd.) treba ukinuti financiranje; da Peović treba ograničiti slobodu govora, odnosno za ovakav je govor kažnjavati ("problem je što može Kata slobodno i nekažnjeno govoriti"); ili da Radničku frontu i općenito ljevičarske organizacije treba zabraniti. Nekoliko čitatelja smatra ideje Radničke fronte bolesnima, pa za njih "treba naći lijek, protuotrov, institucije...pod hitno",

u nekim se komentarima spominje “lustracija” i “deratizacija svih ustanova”, dok jedan čitatelj u komentaru navodi da ih treba protjerati iz EU.

4.3. Odgovori na narativ mržnje

Odgovora na narativ mržnje među komentarima čitatelja nismo našli, odnosno našli smo tek nekoliko općenitih poruka podrške Radničkoj fronti i Zeleno-lijevoj koaliciji te jedan komentar koji proziva urednike portala za naslov “Ekstremna ljevica već se posvađala: Jedan od osnivača platforme Možemo! objavio da je koalicija s Radničkom frontom greška” [22] na sljedeći način: “Možemo nije ekstremna ljevica a RF je, i to je svakom pismenom čovjeku jasno, a kad netko objavi ovakav naslov, onda to govori o njemu samom koliko je spreman muljati i lagati radi promicanja vlastite (ne)istine!”

Studija slučaja 3: NARATIVI MRŽNJE PREMA NOVINARIMA

U emisiji Nedjeljom u 2 emitiranoj 3. svibnja 2020. godine voditelj Aleksandar Stanković rekao je da je povodom Svjetskog dana slobode medija umjesto saborskog zastupnika Marka Vučetića u toj emisiji htio ugostiti Maju Sever, novinarku HRT-a koja je ujedno i predsjednica Sindikata novinara Hrvatske, međutim nije dobio dopuštenje urednika na HRT-u. Stanković je tom prilikom rekao da je to njegov “profesionalni poraz, a mislim da je i poraz kuće u kojoj radim”. Ovaj je događaj izazvao interes javnosti, a mi smo ga odabrali kao polazište za analizu narativa mržnje prema novinarima. Vremenski je okvir analize razdoblje od 3. svibnja do 10. svibnja 2020. godine, odnosno uključuje tjedan dana od prve objave ove vijesti u spomenutoj emisiji. Pretragom tražilice portala Večernji.hr pronašli smo četiri članka o ovoj temi, dok na portalu Narod.hr nije objavljen nijedan tekst o ovome događaju. Upotrebom aplikacije Crowdtangle došli smo do objava na društvenoj mreži Facebook – članci su bili podijeljeni na službenoj Facebook stranici Večernjeg lista, a jedna je objava bila i u javnoj grupi “Grupa podrške sucu Mislavu Kolakušiću”. Članci koje smo analizirali sadrže vijest o ovome događaju i reakcije vezane za događaj; vijest o samoj emisiji; reakciju Maje Sever, reakciju Hrvatskog novinarskog društva i izvještaj o tome da je Rade Šerbedžija intervjuirao Maju Sever u internetskoj emisiji. Sami članci ne sadrže mrzilački govor, no takav je govor pronađen u dijelu komentara čitatelja na portalu Večernji.hr i komentarima na objavama ovih članaka na Facebooku.

5.1. Glavni narativ mržnje prema novinarima

Glavni narativ mržnje prema novinarima pronađen u dijelu komentara čitatelja jest taj da “Maja Sever i Aleksandar Stanković ne rade u korist Hrvatske i njenih građana”. Prema ovome narativu, Maja Sever i/ili Aleksandar Stanković zaslužuju loš tretman jer ne rade u interesu hrvatskih građana. Važno je naglasiti da ovo nije jedini narativ pronađen među komentarima – jedan dio čitatelja u svojim komentarima kritizira odluku HRT-ovih urednika da ne dopuste da Maja Sever bude gošća emisije Nedjeljom u 2 i opće stanje na HRT-u. Dio tih komentara navodi da uprava HRT-a radi u korist vladajuće stranke i provodi cenzuru, pri čemu je jedan dio komentara također mrzilački nastrojen prema upravi HRT-a, odnosno kritizira upravu vrijeđajući, a ne argumentirajući svoje stavove. Dio komentara pak podržava Maju Sever i Aleksandra Stankovića, o čemu će više riječi biti u nastavku teksta.

5.2. Podnarativi mržnje prema novinarima

Unutar glavnog narativa moguće je detektirati nekoliko podnarativa koji su prikazani u Tablici 4, a opisani u nastavku teksta.

Tablica 4: Sažetak narativa mržnje prema novinarima

“Maja Sever i Aleksandar Stanković ne rade u korist Hrvatske i njenih građana”	
– “Maja Sever i/ili Aleksandar Stanković su antihrvatski novinari”	– Osobne uvrede na račun Maje Sever i Aleksandra Stankovića
– “Maja Sever i/ili Aleksandar Stanković beskorisni su i žive na račun hrvatskih poreznih obveznika”	– Ideje o tome kako se treba obračunati s Majom Sever i Aleksandrom Stankovićem
– “Maja Sever i/ili Aleksandar Stanković nisu objektivni, nepristrani i vjerodostojni”	

a) “Maja Sever i/ili Aleksandar Stanković su antihrvatski novinari”

Prema ovom, najprisutnijem podnarativu, Maju Sever i/ili Aleksandra Stankovića opisuje se kao “dvoje antihrvata”, a optužuje ih se da “ne žele Hrvatskoj ništa dobro”, da “mrze sve hrvatsko”, da “pljuju hrvatski narod i branitelje”, da “pljuju po državi”, “teroriziraju Hrvate”, a jedan čitatelj navodi da je Nedjeljom u 2 “anti-hrvatska emisija”. Nadalje, dio komentara čitatelja navodi da su oni nostalgичni za Jugoslavijom, da Maja Sever “predstavlja jugo-komunističko novinarstvo”, naziva ih se “komunjarskim facama” te “drugaricom” i “drugom”, što opet sugerira da se radi o komunistima. Nadalje, Aleksandru Stankoviću zamjera se nacionalnost, odnosno naziva ga se “Aco Srbin”, dok se Maju Sever naziva “Živadinkom”, a nekoliko čitatelja smatra da bi se Sever i Stanković trebali odseliti u Srbiju: “produži u Srbiju pa se tamo bavi četnikovanjem”; “pravac u Srbiju”. Srž je ovog podnarativa uvjerenje da percipirane političke pozicije i/ili etnički identitet ovih novinara dovode do toga da oni ne rade u interesu građana Hrvatske i da su pristrani prilikom obavljanja svoga posla.

b) “Maja Sever i/ili Aleksandar Stanković beskorisni su i žive na račun hrvatskih poreznih obveznika”

Prema ovom podnarativu, koji je također učestao, rad Maje Sever i/ili Aleksandra Stankovića nije društveno koristan i oni nezasluženo primaju plaće iz državnog proračuna. Tako neki čitatelji navode da Stanković i Sever žive “na račun hrvatske sirotinje” i “na državnoj sisi, i to debeloz”. Dio komentara navodi da “deru bogovske plaće”, da “imaju plaće kao saborski zastupnici, a ne rade ništa”. Naziva ih se “uhljebima” i “parazitima koji ne pridonose ničemu samo troše narodske pare”. Prema ovome podnarativu, Maja Sever i Aleksandar Stanković ne mogu se žaliti na postupanje uprave HRT-a prema njima jer nisu zaslužili ni ovo što imaju. Ovaj podnarativ otkriva i da dio čitatelja ne razumije ulogu i vrijednost novinarstva u demokratskom društvu i zašto bi novinarstvo trebalo biti javno financirano.

c) “Maja Sever i/ili Aleksandar Stanković nisu objektivni, nepristrani i vjerodostojni”

Jedan je od učestalih podnarativa taj da ovo dvoje novinara radi pristrano, neobjektivno, te da njihov rad nije vjerodostojan. Dio komentatora to navodi kao opću tezu, bez konkretnih argumenata, dok dio navodi konkretne primjere na temelju kojih to tvrdi. Iz dijela tih primjera razvidno je da dio čitatelja ne razumije što je objektivno novinarstvo, odnosno da dio tih čitatelja smatra da bi novinari, voditelji i urednici trebali u emisije pozivati samo određene goste i promovirati određene teme i pristupe temama. Nadalje, u slučaju Maje Sever navodi se i da širi lažne vijesti, pa ju tako više čitatelja optužuje da je proširila lažnu vijest o djevojčici koju je otac, sirijski izbjeglica, izgubio na izbjegličkoj ruti. Pritom se Maju Sever naziva “plaćenicom” i “soroševkom”.

d) Osobne uvrede na račun Maje Sever i Aleksandra Stankovića

Dio komentara čitatelja osobne su uvrede na račun Maje Sever i/ili Aleksandra Stankovića kojima se tematizira njihov izgled, sposobnost, inteligencija i psihičko zdravlje. Također, u dijelu ovih komentara naziva ih se pogrdnim imenima.

e) Ideje o tome kako se treba obračunati s Majom Sever i Aleksandrom Stankovićem

Dio čitatelja u komentarima navodi kako misli da se treba postupiti prema Maji Sever i/ili Aleksandru Stankoviću, što uključuje raspon akcija od disciplinskog postupka i otkaza do ukidanja emisije Nedjeljom u 2, ukidanja Hrvatske radiotelevizije, zabrane govora, čak i protjerivanja iz Hrvatske. Jedan se čitatelj u komentaru pita i kako to da se nisu zarazili koronom.

5.3. Odgovori na narative mržnje prema novinarima

Kao i u drugim studijama slučaja, i ovdje su komentari koji sadrže odgovore na mrzilački govor u manjini. Većina tih komentara iznosi podršku Maji Sever i/ili Aleksandru Stankoviću i pohvale na njihov rad. Manji dio tih komentara direktan je odgovor na mrzilačke komentare drugih čitatelja – pritom se opovrgavaju neki od navoda iz mrzilačkih komentara ili čitatelji optužuju druge čitatelje za mržnju, što u više situacija dodatno raspiruje raspravu.

Studija slučaja 4: NARATIV MRŽNJE PREMA ROMIMA

Dana 1. lipnja 2019. godine u Čakovcu se održao prosvjed pod nazivom “Želim normalan život”. Prosvjed je organizirala građanska inicijativa kojoj je cilj bio, prema riječima organizatora, “ukazati na katastrofalno, neodgovorno, opasno i kriminalno ponašanje mnogih u našem kraju, a pogotovo dijela romske manjine”. Prosvjed su podržali i pojedini predstavnici općina i Međimurske županije. Ovaj je prosvjed ujedno bio i najmasovniji prosvjed usmjeren protiv romske populacije posljednjih godina – na njemu se okupilo oko tisuću ljudi, a izazvao je i veliku pažnju medija. Stoga ova analiza uključuje i članke i komentare na članke na portalima Večernji.hr i Narod.hr, kao i komentare na Facebook stranicama analiziranih portala, sve u razdoblju od 28. svibnja 2019. do 4. lipnja 2019. godine, odnosno neposredno prije i neposredno nakon samog prosvjeda. Sveukupno je analizirano deset članaka na spomenutim portalima.

Važno je napomenuti da je romska nacionalna manjina u višestruko nepovoljnom položaju u Hrvatskoj, i to u svim područjima društvenog, ekonomskog i političkog života – u području rada i zapošljavanja, obrazovanja, socijalne skrbi, zdravstvene skrbi, sudjelovanja u kulturnom životu itd. Također, radi se i o populaciji koja je učestalo diskriminirana – podaci istraživanja iz 2017. govore da je čak 28% Roma barem jednom diskriminirano tijekom jedne godine (Kunac, Klasnić i Lalić, 2018). Važno je napomenuti da su Romi skupina prema kojoj većinska populacija ima negativne predrasude i stereotipe te veliku socijalnu distancu. Tako rezultati studije Ureda pučke pravobraniteljice otkrivaju da gotovo polovica građana RH ima predrasude i stereotipe o Romima (Ured pučke pravobraniteljice, 2016), dok rezultati istraživanja javnog mnijenja Centra za mirovne studije pokazuju da 25,2% ispitanika iz opće populacije ima percepciju da su Romi prijetnja sigurnosti građana i njihovoj imovini (Centar za mirovne studije, 2017).

6.1. Glavni narativ mržnje prema Romima

Glavni narativ mržnje prema Romima koji je detektiran u analiziranim člancima i komentarima čitatelja na članke te u komentarima na Facebook stranicama jest taj da su “Romi problem za ostale građane Hrvatske jer se ne žele prilagoditi većinskoj kulturi i načinu života”. Ovaj narativ iskazuje se na nekoliko načina, a u njegovoj je srži uvjerenje da su Romi fundamentalno različiti od većinskog stanovništva te da se ne mogu ili ne žele prilagoditi dominantnim normama, običajima i zakonima zemlje u kojoj žive. Romi su time stavljeni u poziciju Drugoga, odnosno stranog tijela u populaciji stanovništva Hrvatske, a neki komentari navode i da bi se Romi trebali “vratiti odakle su došli”, pri čemu se najčešće spominju Indija i Rumunjska, a kao primjer se navode zemlje poput Francuske koje su deportirale romsku populaciju u Rumunjsku. Ovaj je narativ, naravno, izrazito štetan, s obzirom na to da većina romske populacije na području Hrvatske živi stoljećima te da su pripadnici romske nacionalne manjine ujedno i državljani Republike Hrvatske koji imaju sva prava kao i ostali građani i ne mogu, naravno, biti deportirani ni u jednu drugu zemlju. Nekoliko komentara poziva i na vrlo direktno nasilje prema Romima

ili se referira na politike NDH, koja je nad Romima počinila genocid. Osim sadržaja narativa, problematični su i izrazi koji se pritom koriste. Naime, dio komentara za romsku populaciju koristi uvredljive izraze poput “cigani”, “cigojneri”, “cigići”, “cigo”, “ciganska posla” itd.

6.2. Podnarativi mržnje prema Romima

Analizom smo utvrdili nekoliko podnarativa mržnje prema Romima koji se mogu podvući pod glavni narativ. Podnarativi su prikazani u Tablici 5, a opisani su u nastavku teksta.

Tablica 5: Sažetak narativa mržnje prema Romima

“Romi su problem za ostale građane Hrvatske jer se ne žele prilagoditi većinskoj kulturi i načinu života”	
– “Romi su nasilni, krađu i krše zakone, čime narušavaju sigurnost građana Hrvatske i njihove imovine”	– “Romi u Hrvatskoj uživaju veća prava od ostalih građana”
– “Romi ne žele raditi i obrazovati se i iskorištavaju sustav socijalne skrbi”	– “Romi u Hrvatskoj uživaju veća prava od ostalih građana”

a) “Romi su nasilni, krađu i krše zakone, čime narušavaju sigurnost građana Hrvatske i njihove imovine”

Ovo je podnarativ koji se najčešće pojavljuje u analiziranim člancima i komentarima čitatelja. Sadržaj je ovoga narativa da su Romi (a posebice Romi u Međimurju) nasilni prema okolnom stanovništvu, a konkretni primjeri fizičkih napada koriste se da bi se takvo ponašanje generaliziralo na cijelu populaciju. Nadalje, navode se i uvredljive generalizacije poput “cigići su svi redom kriminalni”, a među kaznenim djelima najčešće se navode djela poput krađe i uništavanja imovine većinskog stanovništva – uništavanja i/ili krađe usjeva, automobila, dvorišta, kuća itd. Također, u više se navrata spominju i pljačke. Osim navedenoga, u ovom se narativu spominju i druga kaznena djela i prekršaji poput prosjačenja, kamatarenja, prostitucije, nepropisne vožnje, vožnje u alkoholiziranom stanju, zloupotrebe opojnih droga itd., a u nekim se slučajevima o tim pojavama govori i kao o “teroru” i “terorizmu”. Pritom se pripadnike romske manjine u cjelini ili dio te populacije naziva “lopovima”, “silovateljima”, “ciganskom mafijom”, “kriminalcima”, “zlikovcima” itd. Dio komentara predlaže i “rješenja”, među kojima se nalaze prijedlozi o deportacijama u druge zemlje te o povećanju kapaciteta sigurnosnog aparata, odnosno o povećanju broja policajaca na terenu, dok dio čitatelja u komentarima navodi da policija i nadležne institucije ne žele ili nisu sposobne djelovati pa građani trebaju “uzeti stvar u

svoje ruke”. Dio pak čitatelja smatra da je problem širi i da ga treba rješavati kompletan sustav, pri čemu se spominje obrazovanje, smanjenje socijalnih naknada i neke druge mjere.

b) “Romi ne žele raditi i obrazovati se i iskorištavaju sustav socijalne skrbi”

Ovaj je narativ drugi po učestalosti u analiziranim člancima (kao stav autora ili izjava citirana u članku) i komentarima čitatelja, a u svojoj osnovi ima generalizaciju da se Romi kao skupina ne žele prilagoditi većinskom načinu života, odnosno ne žele sudjelovati u obrazovnom sustavu ili obrazovati djecu te ne žele raditi, nego radije žive od različitih oblika socijalne pomoći i novčanih davanja, što jedan čitatelj u komentaru naziva “romskom kulturom nerada”. Pritom se Rome naziva “neradnicima”, “lijenčinama” i “neradničkom manjinom”, dok se diskriminacija i druge teškoće koje Romi imaju u pristupu tržištu rada ne spominju. Nadalje, u ovom se podnarrativu kao motiv često pojavljuju maloljetničke trudnoće i visoki natalitet, što jedan od čitatelja naziva i “eksplozivnim natalitetom”, a više komentara navodi da Romi “prave djecu na teret države”. Motiv života na teret države, odnosno primanje socijalne pomoći i drugih davanja, gdje se više puta posebice ističe dječji doplatk, osnova je ovog narativa, a jedan komentar govori i o životu “na državnoj sisi”. Dio komentara navodi i da je riječ o “našem” novcu, odnosno novcu poreznih obveznika, tj. državljana RH, kao da romska populacija nije dio korpusa državljana, pa tako jedan komentar navodi i da se “bahate kao da su doma”. Dodatno, uz samo primanje socijalne pomoći, posebice se ističe argument o nenamjenskom trošenju socijalne pomoći i drugih davanja, kao što je trošenje na kockanje, alkohol, skupe mobitele itd. Dio tekstova i komentara čitatelja daje i prijedloge što država treba učiniti, a što uključuje raspon mjera od dodjele socijalne pomoći u vaučerima i u naturi do potpunog ukidanja socijalne pomoći, ali i deportaciju u druge zemlje.

c) “Romi u Hrvatskoj uživaju veća prava od ostalih građana”

Jedan od podnarrativa koji se provlače kroz dio komentara čitatelja i izjave pojedinaca citirane u analiziranim člancima jest teza da Romi u Hrvatskoj uživaju veća prava od ostalih građana, odnosno Hrvata, te da su zapravo u “povlaštenom” položaju i da imaju “privilegije”. Pritom se više puta navodi izraz “građani drugog reda”, koji se koristi za Hrvate i/ili ostale građane, a jedna od izjava korištenih u članku – ujedno i izjava organizatora prosvjeda u Čakovcu – govori sljedeće: “Rekao je da se nije borio za državu u kojoj će se osjećati, ne kao građanin drugog nego kao građanin zadnjeg reda.” [36] Da bi se dodatno opisao navodno povlašten položaj Roma, u jednom od komentara čitatelja koristi se izraz “svete krave”, a jedan čitatelj navodi i da je riječ o “progonu Hrvata”. U ovim komentarima nekoliko je tumačenja zašto vlast drži Rome u tobože privilegiranom položaju, a radi se uglavnom o navodnom strahu od optužbi za diskriminaciju, potrebi da se dokaže tolerancija, potrebi da predstavnici nacionalnih manjina u Hrvatskom saboru i dalje podržavaju vladajuću većinu itd. I u ovom podnarrativu postoje pretpostavke o tome da je Hrvatska zemlja Hrvata, no ne i građana drugih narodnosti, npr. Roma, pa tako jedan

komentar navodi: “Razni Haziefezi, Pupovci, Kajtazijii, Miletiči došli od ko zna kud, tu smo ih primili i onda nam određuju što smijemo, a što ne????”

d) “Zaštitnici prava Roma ne znaju kakva je situacija na terenu, licemjerni su i zlonamjerni”

Kao i u slučaju zaštitnika prava migranata, i u ovome slučaju dio komentara napada nevladine organizacije i političare koji rade na zaštiti prava Roma, što je posebice potaknuto činjenicom da je nekoliko udruga objavilo priopćenje kojim upozorava da je onemogućavanje kontraprosvjeda diskriminatorno, što je objavljeno na obama analiziranim portalima. U prvom redu, dio komentara navodi da te organizacije nemaju nikakav uvid u stanje na terenu i da bi se trebali doseliti u Međimurje i onda donositi sud o ovoj situaciji. Također, ove udruge jedan čitatelj naziva “neradničkom grupacijom”, a jedan se čitatelj i pita tko ih financira. Dio komentara o ovim organizacijama govori kao o zlonamjernima, da “ne poštuju državu”, “smeta im RH”, a jedan navodi i da su to “ljudi opasnih namjera koji ideologiju stavljaju ispred čovjeka, zakona i istine”.

6.3. Odgovori na narativ mržnje prema Romima

U komentarima čitatelja na analizirane članke na samim portalima i na Facebook stranicama ovih portala nema mnogo odgovora na narative mržnje. Među nekolicinom komentara koji odgovaraju na narativ mržnje prema Romima jedan dio upozorava da ne treba generalizirati negativna iskustva na cijelu romsku populaciju. Nekoliko komentara pak podsjeća na to da su Romi diskriminirana manjina i naziva ovu vrstu govora rasizmom i fašizmom, dok nekoliko pronađenih komentara navodi neke konkretne društvene probleme i ponašanje vlasti kao razlog za prosvjedovanje.

KOMPARATIVNA ANALIZA

Četiri studije slučaja pokazuju da su narativi mržnje usmjereni prema navedenim skupinama u nekim aspektima slični, ali u nekim se aspektima i razlikuju. Mrzilački govor prema svim skupinama uključuje, na neki način, konstataciju da je riječ o skupini ili konkretnim osobama koje predstavljaju prijetnju ili problem za većinsko društvo, bilo zato što ne žele raditi u interesu tog društva ili zato što su fundamentalno različiti, drugačiji i Drugi. Također, među svim ovim narativima vidljiva je određena doza pogrešnih pretpostavki, neinformiranosti, pa i širenja lažnih vijesti o ovim skupinama ili pojedincima, što dodatno potpiruje i daje argumente za mržnju.

U narativima mržnje prema izbjeglicama i drugim migrantima te Romima uočavaju se određene sličnosti. Obje su skupine u ovim narativima percipirane kao Drugi, koji su necivilizirani, koji su kulturno različiti i koji se ne mogu ili ne žele prilagoditi dominantnim vrijednostima hrvatskog društva. Kroz ovaj se narativ provlače generalizirajuće konstatacije da je riječ o skupinama koje su nasilne i sklone raznim vrstama kriminala i koje teroriziraju stanovništvo Hrvatske. Zagovornike prava tih skupina naziva se licemjerima i plaćenicima koji su kao takvi također neprijatelji hrvatskog naroda.

Narativi mržnje prema političkoj opoziciji i novinarima ponešto su drugačiji jer u njima uglavnom nema generalizacija, nego se mrzilački govor odnosi na konkretne ljude ili manje grupacije. Mrzilačkim narativima o ovim skupinama zajedničko je povezivanje s Jugoslavijom i komunizmom, socijalizmom, antifašizmom te drugim ideologijama koje komentatori smatraju štetnima. Ovo je, smatramo, povezano i s niskom razinom političke pismenosti jer je u komentarima vidljivo da dio čitatelja ne razumije osnovne pojmove i nema znanje o nekim od ključnih povijesnih događaja na koje se referiraju. Važno je u ovim narativima da se ljudi koji imaju drugačije vrijednosti i vizije društva proglašava zlonamjernima, pa čak i stranim tijelom u hrvatskom društvu. Još jedan važan zajednički element u ovom narativu jest da se pojedince i skupine koji su njegova meta optužuje da parazitiraju na državnom budžetu, na račun poreznih obveznika.

Osim spomenutoga, pojava zajednička internetskoj komunikaciji o svim ovim skupinama jest da je odgovora na mržnju relativno malo u odnosu na ostale komentare. To govori u prilog tome da ljudi koji drugačije vide internetsku komunikaciju ili imaju pozitivne stavove o ovim skupinama ne prate analizirane medije ili nemaju strpljenja ulaziti u rasprave, stoga bi možda trebalo raditi na tome da ih se potakne da konstruktivno sudjeluju u komentiranju vijesti na portalima i društvenim mrežama.

PREVENTIVNE I EX POST MJERE ZA BORBU PROTIV NARATIVA MRŽNJE U HRVATSKOJ

U RH se temom govora mržnje dominantno bavi civilno društvo kroz projektno financirane aktivnosti koje se provode u međunarodnim ili domaćim partnerstvima. Godine 2016. sredstvima Europskog gospodarskog prostora (EGP ili engl. European Economic Area, EEA) pokrenut je alat za prijavu i savjetovanje o govoru mržnje u javnim prostorima "Dosta je mržnje", koji je 2019. godine dodatno poboljšao i promoviran sredstvima Europske unije u okviru Programa za prava, jednakost i građanstvo (Rights, Equality and Citizenship Programme - REC). "Dosta je mržnje" zaprima u prosjeku 150 prijava godišnje, a od onoga što stigne u alat u više od 60% slučajeva nije riječ o govoru mržnje u potencijalno kažnjivom obliku, već se najčešće radi o govoru koji krši standarde zajednice (community guidelines) društvenih mreža. Prijave se najčešće odnose na društvenu mrežu Facebook, a štetan, mrzilački ili diskriminatoran sadržaj odnosi se na osnove nacionalnosti/etniciteta, seksualne orijentacije ili rodnog identiteta/izražavanja, vjeroispovijesti, kao i ksenofobiju prema izbjeglicama, drugim migrantima i strancima općenito te na sadržaje antisemitskog karaktera, tj. u domaćem kontekstu na simbole NDH, koji predstavljaju rasizam. Sadržaj na koji se naši sugrađani žale nalazi se većinom na društvenim mrežama (u komentarima na Facebooku – na stranicama, u grupama, na profilima – kao i u videima i komentarima na Youtubeu), na internetskim forumima, u komentarima na portalima, u samim člancima na portalima te u fizičkom obliku u formi grafita – poruka, simbola i parola na javnim površinama.

Aktivnosti civilnog društva uglavnom uključuju podizanje svijesti u javnosti i ciljano obrazovanje različitih društvenih skupina – djece i mladih, studenata društvenih i humanističkih znanosti, prosvjetnog kadra, radnika u medijima i drugih. Dio civilnog društva prikuplja svjedočenja i medijske napise o slučajevima verbalnih (ili fizičkih) napada na pripadnike manjine čijom se zaštitom prava bave. Primjerice, Srpsko narodno vijeće redovno objavljuje godišnji bilten koji donosi pregled mrziteljskih napisa, tekstova, grafita i drugih objava u javnom prostoru usmjerenih protiv Srba u Hrvatskoj. Zagreb Pride u prošlom je desetljeću objavio dva istraživanja pod nazivom "Brutalna stvarnost" koja govore o nasilju prema gejevima, lezbijkama i drugim neheteronormativnim osobama, a referiraju se i na govor mržnje, koji je često popraćen fizičkim nasiljem prema manjinskim grupama.

Akademski je doprinos temi skroman, ali važan, i uključuje znanstvene članke i istraživanja o, primjerice, stavovima mladih, koja provodi Institut za društvena istraživanja odnosno njegova sastavnica Centar za omladinska i rodna istraživanja.

ZAKLJUČAK

Učinkovita borba protiv mrziteljskih sadržaja na internetu neizostavno obuhvaća i područje medijske pismenosti odnosno aktivnosti vezane za medijsku pismenost. Veliku podršku prosvjetnim radnicima i roditeljima pruža Agencija za elektroničke medije putem portala Medijskapismenost.hr.

Nezavisna institucija pučke pravobraniteljice vrlo je aktivna po ovom pitanju jer ne samo da zaprima i rješava pritužbe građana već i aktivno analizira i objavljuje stajališta o onome što čini prijeporne točke u našem društvu – uloga NDH i njezino nasljeđe danas, a koje se očituje u relativizaciji simbola, slogana i drugih identitetskih odrednica koje su inherentno rasističke i ksenofobne.

Što se tiče eventualnih aktivnosti vezanih za ažuriranje legislativnog okvira za borbu protiv govora mržnje, 2019. godine pokrenuta je inicijativa za donošenje Zakona o sprječavanju neprimjerenog ponašanja na društvenim mrežama, koji je bio najavljen u Planu zakonodavnih aktivnosti Ministarstva pravosuđa za treće tromjesečje 2019. godine. Međutim, od objave Obrasca prethodne procjene učinka propisa za Zakon o sprječavanju neprimjerenog ponašanja na društvenim mrežama do danas nisu poduzimane daljnje aktivnosti za realizaciju tog Zakona.

Provedene analize medijskog izvještavanja i komentara čitatelja na portalima i Facebooku o izbjeglicama i drugim migrantima, političkoj opoziciji, novinarima i Romima u Hrvatskoj pokazuju da je mrzilački govor usmjeren na ove skupine itekako prisutan u Hrvatskoj. Potencijalno štetan govor o ovim skupinama poprima različite forme, ponekad i kažnjivog govora, tj. diskriminatornog govora i govora mržnje. Analize su pokazale da se narativi o ovim skupinama uglavnom oblikuju na temelju generalizirajućih slika o tim skupinama (odnosno izbjeglicama i drugim migrantima te Romima) i predodžbi o zlonamjernosti političkih neistomišljenika (odnosno novinara i političke opozicije), zbog čega se ove skupine ili konkretne osobe percipira kao neprijateljske za hrvatsko stanovništvo.

Ako gledamo same članke na portalima, na njima nismo pronašli eklatantne primjere govora mržnje, no pronašli smo elemente tendencioznog i senzacionalističkog izvještavanja te nekritičko prenošenje izjava koje sadrže mrzilački govor. Većina analiziranih tekstova na portalu Večernji.hr jednostavni su medijski izvještaji koji prenose izjave predstavnika relevantnih institucija i drugih aktera, dok je na portalu Narod.hr pronađeno nekoliko tekstova s jasnim elementima tendencioznog izvještavanja ili uređivačkim intervencijama te opremom teksta koji mogu dodatno raspirivati mrzilačke komentare čitatelja.

Što se tiče sadržaja komentara čitatelja na ovim portalima, nismo utvrdili velike razlike između dvaju portala. Prema komentarima koje smo pročitali, imamo dojam da nijedan od dvaju analiziranih portala ne provodi jasno i dosljedno politiku moderiranja komentara čitatelja, s obzirom na to da smo primijetili više eklatantnih primjera pravno kažnjivih komentara čitatelja na oba portalima. Također, mnogi od analiziranih komentara, prema našem mišljenju, krše uvjete korištenja na portalu Večernji.hr i Narod.hr, no unatoč tome nisu uklonjeni. To govori da spomenuti portali ne ulažu dovoljno u provođenje pravila korištenja koja su sami postavili.

Analiza objava članaka na društvenim mrežama, odnosno u ovom slučaju na Facebooku, pokazala je također zanimljive tendencije. Naime, kada je riječ o javnim objavama analiziranih članaka, njih je bilo relativno malo, odnosno većina javnih objava na ovoj društvenoj mreži odnosila se na službene Facebook stranice samih portala. Međutim, u velikom broju slučajeva vladao je zaista velik interes za komentiranje, tj. mnoge od analiziranih objava imale su velik broj komentara pratitelja odnosno čitatelja. I ovdje je, kao i u slučaju komentara na samim portalima, vidljivo da se ovi sadržaji nedovoljno moderiraju.

Uza sve ovo, moramo se osvrnuti i na odgovore čitatelja na mrzilački govor drugih čitatelja. Tih je odgovora bilo relativno malo, što može ukazivati na nekoliko stvari. Prvo, trebamo uzeti u obzir da su čitatelji portala koje smo izabrali uglavnom konzervativnijih i/ili desnijih političkih preferencija, što posebice vrijedi za portal Narod.hr. S obzirom na to, ti portali privlače čitatelje koji imaju formirane stavove o određenim temama i skupinama i teško je očekivati da će čitatelja

koji bi “stali u obranu” skupina koje su mete mrzilačkog govora biti u jednakom broju ili više. Stoga je i njihovih komentara manje. Drugo, u dijelu populacije u Hrvatskoj postoji zazor od komentiranja na internetskim portalima ili društvenim mrežama – na neki način, taj se prostor već smatra osvojenim, a ulaženje u internetske rasprave gubitkom vremena. Treće, gledajući rijetke komentare čitatelja koji se mogu smatrati odgovorima na mrzilački govor u smislu da su ili podrška napadnutim skupinama i pojedincima ili naprosto pozivi na argumentiranu i pristojnu raspravu, vidljivo je da su ti čitatelji često i sami bili napadnuti i ušutkani, što može djelovati demotivirajuće za druge koji bi se mogli odvažiti na slične reakcije. U svakom slučaju, na ovim pitanjima treba poraditi, a neke od preporuka izložiti ćemo u sljedećem poglavlju.

PREPORUKE

Nakon provedene analize narativa mržnje usmjerenih prema izbjeglicama i drugim migrantima, političkoj opoziciji, novinarima i Romima, ali i prethodnog iskustva istraživanja i zagovaranja u području ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije, govora mržnje te nasilja iz mržnje, ukratko ćemo izložiti načelne preporuke, odnosno nužne intervencije koje bi trebali poduzeti relevantni akteri.

U prvom redu, smatramo da je potrebna snažnija i sveobuhvatnija suradnja institucija, akademskog sektora, medija i civilnog društva na razumijevanju i analiziranju ovih fenomena te daljnjoj razradi potrebnih aktivnosti legislativnog ili drugog karaktera, poput javnih politika, kampanja, edukacija itd.

Smatramo da je izrazito važno jačati medijsku i političku pismenost s obzirom na to da je riječ o nekima od najvažnijih kompetencija u 21. stoljeću. Pritom je ulaganje u obrazovni sustav ključno, a sustavno uvođenje građanskog odgoja i obrazovanja te obrazovanja za ljudska prava nužnost ukoliko se pojave govora mržnje i potencijalno štetnog govora žele suzbiti.

Također, s obzirom na trenutno aktualne rasprave u Hrvatskoj, moramo napomenuti da proces deradikalizacije društva nužno uključuje široko razumijevanje toga zašto se radikalizacija događa, odnosno koji društveni uvjeti doprinose radikalizaciji. Treba preispitati politike, narative i sve druge procese vođene u posljednjih tridesetak godina i jasno detektirati mjesta gdje smo kao društvo ili država propustili priliku za odlučno rezanje početaka štetnih procesa, ali i identificirati procese koje nikada nismo adekvatno započeli i proveli, poput procesa suočavanja s prošlošću. Pritom je važno konzultirati dostupna istraživanja, zaključke, preporuke civilnog društva, akademske zajednice i nezavisnih institucija i u osmišljavanje svih državnih intervencija uključiti sve navedene aktere.

Što se tiče regulacije, važno je ojačati regulatorne ovlasti nad portalima koji šire neprihvatljiv, štetan, diskriminatoran govor i govor mržnje, ali i poticati medije na samoregulaciju i dosljednu primjenu vlastitih pravila i uvjeta korištenja. Također, potrebno je dosljedno provoditi antidiskriminacijsko i kazneno zakonodavstvo te ujednačiti sudsku praksu u slučajevima javnog poticanja na nasilje i mržnju te ubrzati rješavanje sudskih postupaka.

Konačno, treba razmisliti i o formama i sadržaju odgovora na mrzilački govor na internetu. U tom smislu akteri koji rade na suzbijanju potencijalno štetnih vrsta govora, a posebice civilno društvo, trebaju osmisliti inovativne i drugačije pristupe ovoj temi, poput izgradnje kontranarativa koji se mogu učinkovito suprotstaviti mrzilačkom govoru, ali i novih načina mobilizacije građana da promoviraju te kontranarative.

ENGLISH SUMMARY

In this report, we present the analysis of hate narratives in online media and online communication in Croatia. The analysis deals with hate narratives directed against four groups: refugees and other migrants, political opposition, journalists and Roma. We detected events connected to each of the target groups in the period between June 2019 and June 2020 and, using key words, searched for articles about these events published on chosen online portals in a one-week or two-week time frame.

Table a: Summary of analysed sample

GROUP	EVENT	PERIOD
Refugees and other migrants	Police shooting at the Afghanistan citizen	17 - 24 November 2019
Political opposition	Publishing of article by Katarina Peović, leader of political party "Workers' Front" (Radnička fronta), titled "Manifesto of the New Left" in Večernji list	13 - 27 June 2020
Journalists	Decision of the Croatian radiotelevision not to invite Maja Sever to participate in the show Sunday at 2	3 - 10 May 2020
Roma	"I Want a Normal Life" protest in Čakovec	28 May - 4 June 2019

We analysed articles published on portals Večernji.hr and Narod.hr, readers' comments and comments on Facebook posts of these articles. In each of the four case studies of hate narratives we detected the main hate narrative and several sub-narratives, as well as responses to these narratives.

For the target group of **refugees and other migrants**, the main narrative was identified as: **"arrival of the refugees and other migrants presents a threat to Croatian and European society". The sub-narratives were the following:**

- "Migrants are uncivilized, aggressive, attacking the police and local population and breaking the law by crossing the border illegally"
- "Migrants are potential terrorists"
- "Migrants are a threat to the health care system and should not have access to health care"
- "Migrants are a threat to the values of the society because they come from countries with completely different cultural values"

- "Migrants are eligible to join the military, they should have stayed in their countries and fought"
- "Advocates of the rights of migrants are hypocrites and mercenaries that work against the interests of Croatia".

For the target group **political opposition**, namely Katarina Peović and Workers' Front, the main narrative was **"political opposition works against the interests of Croatia and its citizens"**. The sub-narratives were the following:

- "Katarina Peović and Workers' Front are the biological and intellectual successors of the communists/socialists/antifascists/partisans and the previous totalitarian regimes, and they promote criminal ideology"
- "Katarina Peović and Workers' Front are lazy and just want to take what doesn't belong to them"
- Personal insults at the expense of Katarina Peović and Workers' Front
- Ideas on reaction to the activities of Katarina Peović and Workers' Front.

For the target group **journalists**, namely Maja Sever and Aleksandar Stanković, the main narrative was that **"journalists do not work for the benefit of Croatia and its citizens"**. The identified sub-narratives were the following:

- "Maja Sever and/or Aleksandar Stanković are anti-Croatian journalists"
- "Maja Sever and/or Aleksandar Stanković are useless and live at the expense of the taxpayers"
- "Maja Sever and/or Aleksandar Stanković are not objective, impartial and trustworthy"
- Personal insults at the expense of Maja Sever and/or Aleksandar Stanković
- Ideas on how to deal with Maja Sever and/or Aleksandar Stanković.

For the target group **Roma**, the following main narrative was detected: **"Roma are a problem for other citizens of Croatia because they don't want to adapt the majority culture and way of life"**. The sub-narratives are:

- "Roma are violent, they steal and break the law, disturbing safety of citizens of Croatia and their property"
- "Roma don't want to work and educate themselves and they misuse the social care system"
- "Roma in Croatia enjoy greater rights than other citizens"
- "Advocates for the rights of Roma don't know what the situation on the ground is, are hypocritical and malevolent".

LITERATURA

A. Čuvalo, "Osobine medijskih publika i povjerenje u medije". Medijske studije, 2010, 1 (1-2)

Alexa, "Top sites in Croatia" 26. prosinca 2020. Dostupno na: <https://www.alex.com/topsites/countries/HR>

Centar za mirovne studije, "Istraživački izvještaj – Zastupljenost i indikatori diskriminacijskih i ksenofobičnih stavova u Republici Hrvatskoj u 2017". 2017. Dostupno na: https://www.cms.hr/system/publication/pdf/98/Zastupljenost_i_indikatori_diskriminac_skih_i_ksenofobi_nih_stavova_u_Republici_Hrvatskoj_u_2017..pdf

Gemius Audience, "Croatia - Domains" 26. prosinca 2020. Dostupno na: <https://rating.gemius.com/hr/tree/8>

Kazneni zakon (NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19)

Kuća ljudskih prava, "Analiza mrežnih stranica u kontekstu govora mržnje - istraživački izvještaj". 2019. Dostupno na: https://www.cms.hr/system/publication/pdf/127/Analiza_mre_nih_stranica_Protiv_mr_nje.pdf

Narod.hr, "Opći uvjeti korištenja". Dostupno na: <https://narod.hr/opci-uvjeti-koristenja>

Obrazac prijedloga plana zakonodavnih aktivnosti za 2019. godinu. Dostupno na: <https://esavjetovanja.gov.hr/ECon/MainScreen?entityId=9137>

Prijedlog plana zakonodavnih aktivnosti za 2019. godinu. Dostupno na: <https://pravosudje.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Pravo%20na%20pristup%20informacijama//Plan%20zakonodavnih%20aktivnosti%20za%202019.%20godinu.pdf>

S. Kunac, K. Klasnić i S. Lalić, "Uključivanje Roma u hrvatsko društvo: istraživanje baznih podataka". 2018, Zagreb: Centar za mirovne studije. Dostupno na: https://www.cms.hr/system/publication/pdf/108/Uklju_ivanje_Roma_u_hrvatsko_dru_tvo_istra_ivanje_baznih_podataka.pdf

Srpsko narodno vijeće, "Bilteni". Dostupno na: https://snv.hr/vrsta_publikacije/bilteni/

Ured pučke pravobraniteljice, "Istraživanje o stavovima i razini svijesti o diskriminaciji i pojavnim oblicima diskriminacije 2016.". 2016, Zagreb: Pučki pravobranitelj i Centar za mirovne studije. Dostupno na: <https://www.ombudsman.hr/hr/download/istravanje-o-stavovima-i-razini-svijesti-o-diskriminaciji-i-pojavnim-oblicima-diskriminacije-2016/?wpdmdl=4809&refresh=5ffe68511484e1610545233>

Večernji.hr, "Uvjeti korištenja". Dostupno na: <https://www.vecernji.hr/uvjeti-koristenja/>

Zagreb Pride, "Brutalna stvarnost: Istraživanje o nasilju, diskriminaciji i zločinu iz mržnje protiv LGBTIQ osoba u Republici Hrvatskoj". 2013., Zagreb. Dostupno na: https://www.zagreb-pride.net/new/wp-content/uploads/2016/01/brutalna_stvarnost_hr_web.pdf

Zakon o elektroničkim medijima (NN 153/09, 84/11, 94/13, 136/13)

Zakon o suzbijanju diskriminacije (NN 85/08, 112/12)

POPIS ANALIZIRANIH SADRŽAJA

[1] Hina, Večernji.hr, "Migrant je propucan u predjelu trbuha i prsa: Liječnici se bore za njegov život", Večernji.hr, 17. studenoga 2019, [Elektronski]. Dostupno na: <https://www.vecernji.hr/vijesti/u-gorskom-kotaru-ozlijeden-migrant-prevezen-u-rijecku-bolnicu-1359980> [Pristup: prosinac 2020].

[2] Večernji list, "Hitno prevezen u riječku bolnicu!", Facebook, Večernji list, 17. Studenog 2019. [Elektronski]. Dostupno na: <https://www.facebook.com/vecernji/posts/10156981137152606> [Pristup: prosinac 2020].

[3] Radmila Kovačević, "Policajac koji je nastrijelio migranta ranjenog ga je nosio četiri sata do ceste i pomoći", Večernji.hr, 17. studenoga 2019, [Elektronski]. Dostupno na: <https://www.vecernji.hr/vijesti/policajac-koji-je-nastrijelio-migranta-ranjenog-ga-je-s-kolegom-nosio-cetiri-sata-do-ceste-i-pomoci-1360098> [Pristup: prosinac 2020].

[4] Večernji list, "Obavljao je svoju dužnost od početka do kraja", Facebook, Večernji list, 17. studenog 2019, [Elektronski]. Dostupno na: <https://www.facebook.com/vecernji/posts/10156982163767606> [Pristup: prosinac 2020].

[5] Narod.hr/HRT, "(VIDEO) Migrant kojeg je policija uhvatila prilikom ilegalnog prelaska nalazi se u teškom stanju", Narod.hr, 17. studenoga 2019, [Elektronski]. Dostupno na: https://narod.hr/hrvatska/video-migrant-kojeg-je-policija-uhvatila-prilikom-ilegalnog-prelaska-granice-nalazi-se-u-teskom-stanju?fbclid=IwAR072JunFpXOFEMpBRTIb9mXcS44AuC0gv1F-NkYjboRTDdSmxQ1dOCC_0 [Pristup: prosinac 2020].

[6] Narod.hr/dnevnik.hr, "Policajci ilegalnog migranta u Gorskom kotaru nosili kilometrima po nepristupačnom terenu do vozila Hitne pomoći", Narod.hr, 17. studenoga 2019, [Elektronski]. Dostupno na: <https://narod.hr/hrvatska/policajci-ilegalnog-migranta-u-gorskom-kotaru-nosili-kilometrima-po-nepristupacnom-terenu-do-vozila-hitne-pomoci?fbclid=IwAR1fyM7OsTJP2Z-9MEYnNQufnSyskANXZ0bWeMm5nwxXbpQbxmWbH9BxAxU> [Pristup: prosinac 2020].

[7] Narod.hr, "Nakon incidenta u kojem je teško ozlijeđen ilegalni migrant, hrvatski policajci su ga s nepristupačnog terena nosili sve do vozila Hitne pomoći, kojim je nakon toga prebačen u KBC Rijeka.", Facebook, Narod.hr, 17. studenog 2019, [Elektronski]. Dostupno na: <https://www.facebook.com/narod.hr/posts/2355170197939156> [Pristup: prosinac 2020].

[8] Radmila Kovačević, "Ranjeni migrant u induciranoj komi, i dalje u životnoj opasnosti", Večernji.hr, 18. studenoga 2019, [Elektronski]. Dostupno na: <https://www.vecernji.hr/vijesti/ranjeni-migrant-u-induciranoj-komi-i-dalje-u-zivotnoj-opasnosti-1360208> [Pristup: prosinac 2020].

[9] Hina, "Policija pronašla dokaze 'od interesa za daljnje izvide' na mjestu gdje je ranjen migrant", Večernji.hr, 18. studenoga 2019, [Elektronski]. Dostupno na: <https://www.vecernji.hr/vijesti/policija-pronasla-dokaze-od-interesa-za-daljnje-izvide-na-mjestu-gdje-je-ranjen-migrant-1360273> [Pristup: prosinac 2020].

[10] Hina, "Centar za mirovne studije oštro reagirao, Sindikat policije: Slučajno opaljenje", Večernji.hr, 18. studenoga 2019, [Elektronski]. Dostupno na: <https://www.vecernji.hr/vijesti/centar-za-mirovne-studije-ostro-reagirao-sindikata-policije-slucajno-opaljenje-1360276> [Pristup: prosinac 2020].

[11] Marina Borovac, "Propucani migrant ima teške ozljede trbuha i leđne moždine", Večernji.hr, 18. studenoga 2019, [Elektronski]. Dostupno na: <https://www.vecernji.hr/vijesti/propucani-migrant-ima-teske-ozljede-trbuha-i-ledne-mozdine-1360351> [Pristup: prosinac 2020].

[12] Hina, "Propucani migrant operiran i četvrti put. Policija ne želi iznositi detalje", Večernji.hr, 19. studenoga 2019, [Elektronski]. Dostupno na: <https://www.vecernji.hr/vijesti/propucani-migrant-operiran-i-cetvrti-put-policija-ne-zeli-iznositi-detalje-1360491> [Pristup: prosinac 2020].

[13] Hina, "Jagić: Migrant propucan policijskom sačmaricom", Večernji.hr, 19. studenoga 2019, [Elektronski]. Dostupno na: <https://www.vecernji.hr/vijesti/jagic-migrant-propucan-policijskom-sacmaricom-1360550> [Pristup: prosinac 2020].

[14] Radmila Kovačević, "Ranjeni migrant u fazi buđenja, životna opasnost nije prošla", Večernji.hr, 20. studenoga 2019, [Elektronski]. Dostupno na: <https://www.vecernji.hr/vijesti/ranjeni-migrant-u-fazi-budenja-zivotna-opasnost-nije-prosla-1360756> [Pristup: prosinac 2020].

[15] Bojan Arežina, "MUP objavio video: 'Policajcu je noga zapela u stijenu pa je slučajno upucao migranta'", Večernji.hr, 21. studenoga 2019, [Elektronski]. Dostupno na: <https://www.vecernji.hr/vijesti/mup-objavio-video-policajcu-je-noga-zapela-u-stijenu-pa-je-slucajno-upucao-migranta-1361113> [Pristup: prosinac 2020].

[16] Večernji list, "Splet nesretnih okolnosti?", Facebook, Večernji list, 21. studenog 2019, [Elektronski]. Dostupno na: <https://www.facebook.com/vecernji/posts/10156994230327606> [Pristup: prosinac 2020].

[17] Katarina Peović, "Manifest nove ljevice: Jurnjavu za privatnim profitom zamjenjuje briga za životni standard", Večernji.hr, 13. lipnja 2020, [Elektronski]. Dostupno na: <https://www.vecernji.hr/premium/manifest-nove-ljevice-jurnjavu-za-privatnim-profitom-zamjenjuje-briga-za-zivotni-standard-1409582> [Pristup: prosinac 2020].

[18] Večernji list, "Kuda ide ljevica 21. stoljeća?", Facebook, Večernji list, 13. lipnja 2020, [Elektronski]. Dostupno na: <https://www.facebook.com/vecernji/posts/10157663990912606> [Pristup: prosinac 2020].

[19] Hina, "Peović: Zauzet ćemo se za zaustavljanje privatizacije zdravstvenog sustava", Večernji.hr, 23. lipnja 2020, [Elektronski]. Dostupno na: <https://www.vecernji.hr/vijesti/peovic-zauzet-emo-se-za-zauzavljanje-privatizacije-zdravstvenog-sustava-1412000> [Pristup: prosinac 2020].

[20] Narod.hr/N1, "(VIDEO) Može li pohlepnije? Peović bi krizu rješavala krađom tuđih ušteđevina", Narod.hr, 17. lipnja 2020, [Elektronski]. Dostupno na: <https://narod.hr/hrvatska/moze-li-pohlepnije-peovic-bi-krizu-rjesavala-kradom-tudih-ustedevina> [Pristup: prosinac 2020].

[21] Narod.hr, "Peović je navela mjeru uzimanja i preraspodjele ušteđevina većih od 100.000 eura.", Facebook, Narod.hr, 17. lipnja 2020, [Elektronski]. Dostupno na: <https://www.facebook.com/narod.hr/posts/2823981967724641> [Pristup: prosinac 2020].

[22] Narod.hr/telegram.hr, "Ekstremna ljevica već se posvađala: Jedan od osnivača platforme Možemo! objavio da je koalicija s Radničkom frontom greška", Narod.hr, 2. srpnja 2020, [Elektronski]. Dostupno na: <https://narod.hr/hrvatska/ekstremna-ljevica-vec-se-posvadala-jedan-od-osnivaca-platfome-mozemo-objavio-da-je-koalicija-s-radnickom-frontom-greska> [Pristup: prosinac 2020].

[23] Narod.hr, "Ivo Špigel, član Inicijativnog odbora platforme Možemo!, u raspravi na Facebooku jučer je iznio mišljenje kako je primanje Radničke fronte u koaliciju zelenih i lijevih stranaka koje zajedno izlaze na parlamentarne izbore bila pogreška.", Facebook, Narod.hr, 2. srpnja 2020, [Elektronski]. Dostupno na: <https://www.facebook.com/narod.hr/posts/2861430090646495> [Pristup: prosinac 2020].

[24] Narod.hr/RTL, "Selak Raspudić na sučeljavanju kandidatkinja: 'Hoćemo li biti svedene samo na ženske teme ili imamo pravo komunicirati i neke političke teme?', Narod.hr, 28. lipnja 2020, [Elektronski]. Dostupno na: <https://narod.hr/hrvatska/selak-raspudic-na-suceljavanju-kandidatkinja-hocemo-li-biti-svedene-samo-na-zenske-teme-ili-imamo-pravo-komunicirati-i-neke-politicke-teme> [Pristup: prosinac 2020].

[25] Narod.hr, "'Dok smo imali sučeljavanja po izbornim jedinicama gdje su muškarci, pretežno, komunicirali svoje izborne programe, a ne to kako je njima kao muškarcima, sada tjedan prije izbora mi isključivo komuniciramo kako je ženama u politici', istaknula je Selak Raspudić na sučeljavanju u kojem su uz nju sudjelovale Mirela Holy, Marijana Petir i Katarina Peović",

Facebook, Narod.hr, 27. lipnja 2020, [Elektronski]. Dostupno na: <https://www.facebook.com/narod.hr/posts/2851009895021848> [Pristup: prosinac 2020].

[26] Hina, "Možemo: 'Promijenili smo politiku u zagrebačkoj Skupštini, promijenit ćemo i u Saboru'", Večernji.hr, 3. srpnja 2020, [Elektronski]. Dostupno na: <https://www.vecernji.hr/vijesti/mozemo-promijenili-smo-politiku-u-zagrebackoj-skupstini-promijenit-cemo-i-u-saboru-1414492> [Pristup: prosinac 2020].

[27] Večernji.hr, "Stanković: Moj je poraz, a onda i HRT-ov, što danas ovdje nije Maja Sever", Večernji.hr, 3. svibnja 2020, [Elektronski]. Dostupno na: <https://www.vecernji.hr/vijesti/vucetic-hrt-provodi-propagandu-onemogućili-su-maji-sever-da-odigra-svoje-uloge-1399169> [Pristup: prosinac 2020].

[28] Vesna Varnica Tomljenovic, "Danas je dan slobode medija, a HRT, kao slobodan medij ne dozvoljava Maji Sever, novinarki istog tog medija, da nastupi, kao gošća NU 2 kod Aleksandra Stankovci...!!!???", Facebook, Grupa podrške sucu Mislavu Kolakušiću, 3. svibnja 2020, [Elektronski]. Dostupno na: <https://www.facebook.com/groups/125638551498639/permalink/663076217754867> [Pristup: prosinac 2020].

[29] Večernji list, "Zbog vođenja ove današnje emisije ostao mu je gorak okus slobode u ustima!", Facebook, Večernji list, 3. svibnja 2020, [Elektronski]. Dostupno na: <https://www.facebook.com/vecernji/posts/10157532100842606> [Pristup: prosinac 2020].

[30] Hina, "HND o zabrani gostavanja Maji Sever: 'Ovo je još jedan dokaz cenzure na HRT-u'", Večernji.hr, 3. svibnja 2020, [Elektronski]. Dostupno na: <https://www.vecernji.hr/vijesti/hnd-o-zabrani-gostavanja-maji-sever-ovo-je-jos-jedan-dokaz-cenzure-na-hrt-u-1399236> [Pristup: prosinac 2020].

[31] Večernji list, "Pritom su sve oštro osudili", Facebook, Večernji list, 3. svibnja 2020, [Elektronski]. Dostupno na: <https://www.facebook.com/vecernji/posts/10157533299772606> [Pristup: prosinac 2020].

[32] Hina, "Oglasila se Maja Sever: 'Aco je drug, kolega i prijatelj. Ovo nije njegov poraz'", Večernji.hr, 4. svibnja 2020, [Elektronski]. Dostupno na: <https://www.vecernji.hr/showbiz/oglasila-se-maja-sever-stankovic-me-spasio-kada-su-mi-prijetili-otkazom-1399372> [Pristup: prosinac 2020].

[33] Večernji list, "Otkriva zašto je ovakvo postupanje HRT-a nije iznenadilo", Facebook, Večernji list, 4. svibnja 2020, [Elektronski]. Dostupno na: <https://m.facebook.com/vecernji/posts/10157535259142606> [Pristup: prosinac 2020].

[34] Mia Buva, "Šerbedžija revoltiran odlukom HRT-a ugostio Maju Sever: 'Sad sam u neobranom grožđu'", Večernji.hr, 5. svibnja 2020, [Elektronski]. Dostupno na: <https://www.vecernji.hr/showbiz/serbedzija-revoltiran-odlukom-hrt-a-ugostio-maju-sever-sad-sam-u-neobranom-grozdu-1399847> [Pristup: prosinac 2020].

[35] Večernji list, "[VIDEO, FOTO] U ovoj ulozi ga još nikad nismo vidjeli", Facebook, Večernji list, 5. svibnja 2020, [Elektronski]. Dostupno na: https://www.facebook.com/vecernji/posts/10157540525027606#=_ [Pristup: prosinac 2020].

[36] Hina, "PU: Nema zapreka za sutrašnji prosvjed u Čakovcu, za kontraprosvjed nismo dobili prijavu", Večernji.hr, 31. svibnja 2019, [Elektronski]. Dostupno na: <https://www.vecernji.hr/vijesti/pu-nema-zapreka-za-sutrasnji-prosvjed-u-cakovcu-za-kontraprosvjed-nismo-dobili-prijavu-1323108> [Pristup: prosinac 2020].

[37] Ivica Beti, Hina, Petar Brković, "Tisuću Čakovčana prosvjedovalo zbog ponašanja Roma. Došlo i do incidenata", Večernji.hr, 1. lipnja 2019, [Elektronski]. Dostupno na: <https://www.vecernji.hr/vijesti/cakovcani-danas-prosvjeduju-zbog-ponasanja-roma-1323169> [Pristup: prosinac 2020].

[38] Večernji list, "[VIDEO] Srećom, prisutna je policija smirila situaciju prije no što je eskalirala", Facebook, Večernji list, 1. lipnja 2019, [Elektronski]. Dostupno na: <https://www.facebook.com/vecernji/posts/10156543557612606> [Pristup: prosinac 2020].

[39] Renata Rašović, "Probleme s Romima treba rješavati politika, a ne građani", Večernji.hr, 2. lipnja 2019, [Elektronski]. Dostupno na: <https://www.vecernji.hr/premium/probleme-s-romima-treba-rjesavati-politika-a-ne-gra-ani-1323260> [Pristup: prosinac 2020].

[40] Večernji.hr, "Kajtazi se uzrujao i napustio emisiju, Balog se odbio ispričati", Večernji.hr, 2. lipnja 2019, [Elektronski]. Dostupno na: <https://www.vecernji.hr/vijesti/zastupnik-roma-kajtazi-napustio-emisiju-zbog-drugih-gostiju-1323584> [Pristup: prosinac 2020].

[41] Narod.hr/Hina, "PU: Nema zapreka za sutrašnji prosvjed 'Želim normalan život' u Čakovcu", Narod.hr, 31. svibnja 2019, [Elektronski]. Dostupno na: <https://narod.hr/hrvatska/pu-nema-zapreka-za-sutrasnji-prosvjed-zelim-normalan-zivot-u-cakovcu> [Pristup: prosinac 2020].

[42] Narod.hr/CMS, "CMS optužuje Čakovec za 'diskriminaciju Roma i onemogućavanje prosvjeda'", Narod.hr, 1. lipnja 2019, [Elektronski]. Dostupno na: <https://narod.hr/hrvatska/cms-optuzuje-cakovec-za-diskriminaciju-roma-i-onemogucavanje-prosvjeda> [Pristup: prosinac 2020].

[43] Narod.hr/Hina, "Šef međimurske policije o prosvjedu u Čakovcu: 'Većinom je sve rečeno istina. Za 70 posto kriminaliteta odgovorna je romska manjina'", Narod.hr, 1. lipnja 2019, [Elektronski]. Dostupno na: <https://narod.hr/hrvatska/sef-medimurske-policije-o-prosvjedu-u-cakovcu-vecinom-je-sve-receno-istina-za-70-posto-kriminaliteta-odgovorna-je-romska-manjina> [Pristup: prosinac 2020].

[44] Narod.hr, "Građani Čakovca prosvjedovali su danas zbog pojedinih pripadnika romske zajednice koji ih teroriziraju.", Facebook, Narod.hr, 1. lipnja 2019, [Elektronski]. Dostupno na: <https://www.facebook.com/narod.hr/posts/2051013181688194> [Pristup: prosinac 2020].

[45] Narod.hr/Hina, "Ministar Božinović odgovorio na zabrinutost građana Čakovca po pitanju sigurnosti i kriminaliteta romske manjine: 'Povećava se broj policajaca'", Narod.hr, 2. lipnja 2019, [Elektronski]. Dostupno na: <https://narod.hr/hrvatska/ministar-bozinovic-odgovorio-na-zahtjeve-gradana-cakovca-glede-kriminaliteta-romske-manjine-povecava-se-broj-policajaca-i-zadrzava-interventna-policija> [Pristup: prosinac 2020].

[46] Narod.hr, "Građani su jučer upozorili da "70 posto kriminaliteta u županiji počini upravo romska manjina" te da osjećaju strah prilikom obavljanja svakodnevnih dužnosti, jer ih pojedinci teroriziraju.", Facebook, Narod.hr, 2. lipnja 2019, [Elektronski]. Dostupno na: <https://www.facebook.com/narod.hr/posts/2052731478183031> [Pristup: prosinac 2020].

ODG...VOR

NARATIVI MRŽNJE U INTERNETSKIM MEDIJIMA
I INTERNETSKOJ KOMUNIKACIJI U HRVATSKOJ

Uz finansijsku potporu Europske unije.